

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Articvlvs V.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

Lege hac de re August. 10. confessionum cap. 15. & 10. de Trinitate cap. 9. 10. & 11. & Dium Thomam infra quaestione 87. articulo 4. In Angelis dubitandum non est, ipsalmet volitiones concurrere in modum speciei intelligibilis cum intellectu Angeli, cuius sunt, vt eadem intuitiue intelligat.

Superest respondeamus ad argumenta, quibus probatur Angelos suis viribus naturalibus intueri posse intellectiones & volitiones nostras, caeterorumque Angelorum, nisi Deus suum subtrahat concursum vniuersalem.

Ad primum Scoti & aliorum.

Ad primum ergo, concesso antecedente (cogitationes namque cordis intelligi possunt abstractiue & intuitiue a quocumque intellectu eius supposito, in quo sunt, vt diximus: idque est satis, vt sint obiecta intelligibilia. Praterea non idcirco intelligi nequeunt intuitiue ab intellectu alterius supposito, quod improporionatae illi sunt, sed ob causas, quas reddidimus) negada est consequentia. Potentiarum namque, in quibus cogitationes cordis sunt, dantur species intelligibiles in intellectibus aliorum Angelorum intuitiue eas repraesentantes: ipsarum vero cogitationum non dantur, vt offensum est.

Ad 2.

Ad secundum, concessa maiori, & minori, neganda est consequentia. Non enim idcirco cognosci nequeunt intuitiue ab Angelo superiori, quod improporionatae sint intellectui illius: quandoquidem, si illi inessent, ab eoue essent vitaliter elicita, non minus eas intuitiue cognosceret, quam Angelus, aut anima in qua sunt: sed quia, ob rationes redditas, non dantur earum species intelligibiles, quibus ab alieno supposito intelligi intuitiue valeant.

Ad 3.

Ad tertium, quidquid Diuus Thomas, sectatorisque illius affirmare videantur, dicendum est, non dari species intelligibiles in Angelis, quibus aliquando intuitiue cognoscant cogitationes & volitiones aliorum Angelorum, vt dictum est. Vnde concedendum est, numquam posse eas intuitiue cognoscere. Neque inde sequitur, non posse, dari inter Angelos locutionem per signa & nutus spirituales: ad id namque necessaria non est intuitiua cognitio conceptuum angelorum, qui loquuntur, sed praeter intuitiuum signorum perceptionem, sufficit perceptio rerum, de quibus per talia signa loquuntur, vt explicatum est. Ea vero, quae obiciuntur contra primum eorum, quae in argumento assumuntur, videntur sufficienter probare institutum.

ARTICVLVS V.

Vtrum Angeli cognoscant naturaliter mysteria gratiae.

DISPV TATIO I.

PRIMA conclusio Diui Thomae est. Angeli ex suis tantum naturalibus mysteria gratiae nequeunt agnoscere, non solum antequam fiant, vt est notissimum, sed quod sint de numero futurorum contingentium, quae ex libera voluntate Dei pendent, sed etiam postquam facta sunt.

D. Thomae conclusio.

Scoti contraria sententia.

Contrarium huius conclusionis asseuerat Scotus in 4. distin. 10. quaestione 8. dicens, omnes angelos ex suis naturalibus mysteria gratiae posse cognoscere, non quidem antequam fiant, sed postquam facta sunt. Angelis vero malis denegatum fuisse quaedam eorum agnoscere, Deo cum eis non concurrente ad eam cognitionem eliciendam, ne

Molina in D. Thom.

corum malitia redemptio generis humani per mortem Christi, & alia bona impedirentur. Vnde daemones incarnationem, etiam postquam facta est, ignorauerunt. Etenim quando diabolus ad tentandum Christum in deserto accessit, ignorabat Christum esse Filium Dei, eiusque naturam non existere in suo proprio supposito.

Probat Scotus suam sententiam. Primum, quoniam omnia mysteria gratiae, quae ex tempore executioni sunt mandata, sunt entia creata: nullum vero ens creatum improporionem habet, vt, quando actu in reu natura exiit, intuitiue cognosci possit ab intellectu angelico: quod fit, vt, nisi Deus suum concursum generalem eis subtrahat, singuli Angeli omnia mysteria gratiae possint naturaliter intuitiue cognoscere, quando illa actu existunt.

Suadetur ab eode Primo.

Secundo, quonia si mysteria gratiae non possent naturaliter cognosci ab Angelis postquam facta sunt, ideò vel maxime esset, quod essent entia supernaturalia, ensque supernaturale cognosci naturaliter non possit: sed esse quippiam ens supernaturale, non tollit quin, postquam actu exiit, cognosci valeat naturaliter: ergo Angeli cognoscere possunt mysteria gratiae naturaliter. Minorem probat, quia ens non dicitur supernaturale comparatione causae cognoscentis, sed comparatione causae efficientis: illud quippe ens, quod produci nequit, nisi a causa supernaturali, dicitur ens supernaturale: quod fit, vt esse aliquid ens supernaturale, non tollat quin, quando actu existit, cognosci naturaliter possit a causa naturali.

Secundo.

Tertio, quoniam vnus Angelus beatus vider naturaliter actum beatificum alterius: qui tamen est supernaturalis. Quarto, Angeli naturaliter vident in sacramento altaris non esse substantiam panis, atque adeò accidentia esse ibi sine subiecto: ergo cognoscere possunt modum supernaturalem, quo accidentia illa existunt sine subiecto, nec non existentiam supernaturalem corporis Christi loco substantiae panis in sacramento altaris. Quinto possumus argumentari, Angeli naturaliter cognoscere poterant in humanitate Christi deesse propriam personalitatem, atque adeò naturam illam non esse in proprio supposito, idque esse supernaturale: cognoscebant praterea eam nullo modo existere posse in rerum natura nisi vel in proprio, vel in alieno supposito: ergo naturaliter cognoscebant vnitam esse alieno supposito diuino, atque adeò cognoscebant naturaliter mysterium supernaturale incarnationis.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Amplectenda est nihilominus Diui Thomae sententia, quae est probabilior. Ad cuius intelligentiam sciendum est, duobus modis dici aliquid supernaturale, vt quaestione 1. articulo 1. dictum est. Vno, per se, quia scilicet suapte natura aliter produci nequit, quam supernaturaliter, vt gratia, vnio hypostatica, & alia huiusmodi. Altero, per accidens, quia scilicet res ipsa producta de numero est earum, quae per causas naturales produci possunt, productur tamen supernaturaliter: huiusmodi est oculus restitutus caeco nato, vinum a Christo Domino in nuptiis factum, natura humana per resurrectionem reproducta, &c. Entia supernaturalia prioris generis vult Diuus Thomas cognosci non posse naturaliter a creaturis intellectu praeditis, etiam postquam talia entia facta sunt: quia sicut suapte natura excedunt facultatem naturae, vt producantur, sic quoque vt cognoscantur: eaque de causa affirmat, nec a nobis, nec ab Angelis cognosci posse intuitiue, nisi solum

D. Thomae sententia probabilior.

Duobus modis dici aliquid supernaturale.

Quae gratia mysteria cognoscere angelis nequeant naturaliter.

D d d super

Supernaturaliter: quod facultatem naturalem A
vitium angelici etiam intellectus excedant, eique
improportionate sunt. Et quidem cum naturalis
ordo solum postulat, ut Angelis infundantur spe-
cies accommodata ad intelligendas res, quæ in
eo ordine rerum, in quo Angeli constituuntur,
naturaliter produci possunt, ut quæstione 55. art. 2.
& articulo præcedente explicatum est: sanè, iuxta
Diui Thomæ sententiam, Angelis non infundun-
tur species ad intelligendas res suapte natura su-
pernaturales, sed solum ad intelligenda alia, at-
que adeo non possunt eas naturaliter notitia intui-
tiva intelligere. Iuxta sententiam verò eorum, qui
arbitrantur Angelos intelligere per species de-
sumptas à rebus, dicendum erit: Intellectum an-
gelicum & huiusmodi res suapte natura superna-
turales esse improportionem quamdam ex natura
rei, ut ab eis species naturaliter accipiant: sicut
etiã est inter intellectum nostrum & eandem res,
ac plures alias.

Quæ natu-
rallyter pos-
sunt tā boni,
quā mali
percipere.

In mysteriis itaque gratiæ, si quæ interueniant
ex se naturalia, vel tunc producta, vel relicta, aut
resultantia, poterunt Angeli, tam boni quā ma-
li, ea percipere notitia intuitiva naturali, ex eisque
aliqua alia, etiam supernaturalia, coniciere, quæ
per notitiam abstractiuam attingant, quantum ex
naturalibus, quæ cognoscunt, pro mentis acumine
valuerint asurgere, modò ad illa attendant, nec
peculiari aliqua de causa concursu generali, ad
ea percipienda prorsus necessario, destituantur.
Verbi gratia, circa mysterium incarnationis, etiam
dæmones potuerunt intueri humanitatem Christi
in puncto temporis intra virginis uterum absque
femine viri de purissimis virginis sanguinibus suis
fabricatam, virginitatis claustra integra, inuio-
lataque permansisse, non solum in fabrica, sed etiam
in egressu, & post egressum humanitatis Christi.

Dæmones
quæ & qua-
litas de Chri-
sto agnouer-
unt, & quæ
non.

videre etiam potuerunt penetrationem corporis
Christi cum corpore virginis, cum natum est, & in
lucem prodit: ad id enim satis fuit utrumque cor-
pus in eodem prorsus loco intueri. Potuerunt etiam
resurrectionem Christi, & Lazari, nec non alia mi-
racula, quæ Christus Dominus patravit intueri, sci-
reque ea omnia esse supernaturalia. At verò quod
natura Christi humana producta subito in tēporis
momento sine femine viri, vnica esset Verbo diui-
no, modumque ineffabilis illius vnionis, & quod
homo ille, qui mirabiliter natus, & post mortem
mirabiliter resurrexit, ac tēta miracula fecit, esset
verus Deus, nulla ratione valuerunt intueri: tamen
si tum ex iis omnibus indicis, tum etiam ex iis quæ
prophetæ in Scripturis de Christo fuerant variatim
additis iis quæ Simeon, Anna prophetissa, Ange-
lique de eodem ad pastores dixerunt, & ex plethi-
que aliis, dæmones, etiam ante mortem, descensum
ad inferos, ac resurrectionem Christi, coniciere
optimè, imò & certò scire valuerunt, eum esse Mes-
siam in lege promissum, Deumque verum & homi-
nem, atque adeo humanitatem illam supposito
diuino esse vnitam, nisi Deus, in commodum &
utilitatem generis humani, ut commodius myste-
rium nostræ redemptionis perficeretur, illis con-
cursum generalem denegasset, ne ad multa attende-
rent, & nisi ipsi præ malitia sua se ipsos excocassent.
Propter primum horum ait August. 9. de Ciuitate
Dei cap. 21. *Christum tantum innotuisse dæmonibus,
quantum voluit: voluit autem quantum oportuit.*

Quæ verò in mysteriis gratiæ supernaturalia ex
se, & ex sua natura sunt, ut præter vnionem hypo-
stasticam sunt effectus sacramentorum, & vnuer-

sim habitus omnes infusi ex se supernaturales, ut
character, fides, spes, caritas, & alij similes, visio
beatifica, & id genus alia, nec dæmones, nec angeli
boni, ex suis tantum naturalibus intueri possunt in
animabus nostris, aut in aliis Angelis, sed conie-
cturis dumtaxat ea coniciere ac exultare.

Sententia Diui Thomæ confirmari potest, quo-
niam Dionysius 7. cap. cælestis Hierarchiæ docet,
inferiores Angelos à superioribus didicisse Chri-
stum, qui ut homo ad cælos ascendebat, regem es-
se gloriæ, Deumque verum, & hominem: superio-
res verò Angelos à Deo immediatè id accepisse.
Exponit autem Dionysius illud Psalmi 23. *Attollite
portas principes vestras, & c.* quasi superiores Angeli,
qui à Deo immediatè incarnationis mysterium ac-
ceperunt, inferiores alloquantur, eisque rei noti-
tiam interrogantibus tradant. Quo eodem modo
exponit eundem locum Hieronymus in illud ad
Ephes. 3. *Et innotescat principibus & potestatibus, & c.*
Quare, ex mente Dionysij, Angeli ex suis naturali-
bus cognoscere non potuerunt mysterium incar-
nationis, etiam postquam factum est. Verba Dio-
nylij hæc sunt: *Hæc Theologi planè tradunt, infe-
riores cælestium naturarum ordines à superioribus rite
diuinas scientias discere. Summos autem à Deo ipso
suo capiti doceri mysteria. Dominum esse virtutum cæ-
lestium, regemque gloriæ eum, qui in cælos, ut hominum
docuit, elatus est. Item Iustinus Martyr in dialogo
cum Tryphone aduersus Iudæos affirmat Angelos
ex ignorantia dixisse: Quis est iste rex gloriæ? Quo-
niam ij, inquit, qui in cælis erant principes, deformem
eum sine honore & gloria videbant, cum eum non
cognoscere, querebant: Quis est iste rex gloriæ? Idem
affirmat Gregorius Nazianzenus oratione 42. cum
sic ait: *His qui propter corpus, & passionis signa, que in
descensu non allata, secum ascendens tulit, mente dubia,
& accipiti sunt, atque ideo percunctantur: Quis est
iste rex gloriæ?**

Præterea ibidem subiungit Dionysius, ab ipso-
mer Christo, ut homo erat, aliqua eos circa myste-
rium incarnationis, eave, quæ pro nobis ut homo
gessit, didicisse: in eumque modum exponit illud
Isaie 63. *Quis est iste, qui venit de Edon, in cinis vesti-
bus de Bosra, iste formosus in stola sua, gradens in mul-
titudine fortitudinis suæ? Et infra: Quare ergo rubrum
est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcem-
tum in torculari? Ut sit vox Angelorum, qui, extra
se quodammodo positi, & hæsitabundi, Christum
in cælum ascendente interrogabant. Verba autem
illa: *Ego qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad
saluandum. Et rursus: Torcular calcavi solus, & de gen-
tibus non fuit vir mecum, & c.* quasi sint Christi respon-
sio, qua eos doceat. Eodemque modo exponunt
eadem verba Hieron. in illud ad Eph. 3. citatum,
Cyrillus lib. 12. in Ioann. c. 58. atque hi duo Patres,
& Theod. Dionys. Carthus. & plerique alij in ean-
dem Isaie locum. Origenes tra. 15. in Marthæum,
Pamphilus etiã in Apologia pro Origene, quid de
resurrectione senserit, citat testimonium ex Orige-
ne in expositione PL 15. vbi eodem modo illud ex-
ponit, tamen alij ad alias discrepantes expositi-
ones diuerterint. Verba Dion. sic habent: *Alias autè
ad ipsum IESVM aspectum herentes, diuini, eius pro
nobis suscepti operis scientiã discentes, IESVM quæ ipsum
eas per se docentem, ac primum eis suam in homines be-
nignitatem explicantem. Ego enim inquit, loquor iusti-
tiam, & iudicium saluatoris. Miror autè primas etiam
cælestes naturas & essentias, quæ tantum præstant om-
nibus diuinarum illustrationum, atque disciplinarum
quasi medium locum teneant, timide cupiditate duci.*
Neque*

Neque enim per se quarunt: cur rubra sunt vestimenta tua: sed secum primo dubitant. in quo declarant quidem se dicere diuinamque scientiam cupere, sed doctrinam & illustrationem qua concedatur diuino progressu & ordine, non occupent.

Eandem sententiam sequitur Gregorius Nazianzenus oratione 42. & Ambrosius de institutione virginis cap. 5. cum dixisset: Ioseph, cum beatam virginem grauidam agnouit, ignorasse eam esse virginem, addit: Resurrectionem Christi Angeli ignorauerunt, quod significat versiculi: Tollite portas principes vestras, &c. Interrogant, quasi ignorent. Et alij respondent, dominus fortis & potens, Dominus potens in praesidio, ipse est rex gloria. Quomodo ergo potuit diuinum scire secretum, quod Angeli nesciebant? & in Isaie libro habes: Quis est iste qui aduenit ex Edom, rubor vestimentorum ex Bosor, & vtrique minus erat hominem resurrexisse, quam Virginem parturire, &c. Quibus verbis perspicue Ambrosius affirmat, Angelos ignorasse resurrectionem Christi, etiam postquam gesta fuit. Verum de hac re disputatione sequenti redibit sermo.

Ad primum. Ad primum argumentum Scoti neganda est minor: ostensum namque est, entia per se supernaturalia improporionata esse, vt per cognitionem intuitiuam naturalem ab intellectu creato cognoscantur.

Ad secundum. Ad secundum, neganda est etiam minor, si de ente supernaturali per se intelligatur. Ad probationem dicendum est, quamuis eiusmodi ens supernaturale dicatur comparatione causa, a qua potest produci, ostensum tamen esse id quod eo modo supernaturale est comparatione causa efficientis, esse etiam obiectum supernaturale, ac improporionata comparatione causa naturaliter cognoscens.

Ad tertium. Ad tertium negandum est antecedens. Praesertim si sermo sit de Angelo beato, non qua beatus est, sed qua Angelus est: tunc enim concedendum esset visionem beatificam, atque adeo beatitudinem essentialem cuiusque beati, etiam a malis Angelis per cognitionem intuitiuam naturaliter attingi posse, quod nullam habet probabilitatem. Si vero sit sermo de Angelo beato, qua beatus est, tunc esto id concederetur, inde non fieret, vt intellectus ille naturaliter id videret, sed supernaturaliter ratione luminis gloriae, virtutisque supernaturalis intellectui adiuncta. Quod ad rem attinet, num scilicet certus Angelus beatus, vt Michael, qua beatus est, videre possit visionem beatificam, habitusque supernaturales, virtutibus luminis gloriae, quo est affectus. Respondendum arbitror, si sermo sit de propria ipsius visione beatifica, lumine gloriae proprio eiusdem, & de propriis habitibus supernaturalibus, qui Michaeli, verbi gratia, insunt, arbitror, inquam, respondendum, non solum posse, sed etiam de facto illa videre. Ducor in hanc sententiam, quoniam sunt sufficienter coniuncta cum intellectu beato: lumen autem gloriae sicut proportionata efficit beatam mentem, vt inuenatur diuinam essentiam, qua infinito intervallo in gradu spiritualitatis, rei que supernaturalis, omnia qua numerata sunt superat: sic etiam, imo multo magis, eam reddit proportionatam, vt ea omnia inuenatur. Quod si loquamur de visione beatifica, & lumine gloriae ceterorum beatorum, atque de habitibus supernaturalibus, qui vel comprehensores reliquos, vel viatores ornant, arbitror, ea ab illo certo Angelo cognosci non posse, non quidem quod obiecta non sint proportionata ad eius intellectum, sed quod non habeat species intelligibiles eiusmodi obiectorum, quibus illa, qua suapte na-

Molina in D. Thom.

A tura occulta sunt, intelligat, nec debita illi sint. Quod si Deus alicui beatorum infundat aliquas species eorum obiectorum, tunc habebit eorum notitiam per reuelationem eorum in proprio genere: quod nullus negat posse accidere. Poterit etiam Deus eadem illis ostendere in Verbo, prout ad statum, aut ministerium cuiusque eorum, visio spectauerit, quod nullus etiam inficiatur.

Ad quartum concedendum est antecedens: quoniam sicut naturaliter videntur substantiam panis si ibi esset, ita respiciendo ad species sacramentales, nec ibi eam inueniendo, naturaliter cognoscunt non esse ibi: non secus ac nos naturaliter videmus tenebras esse, inspiciendo aërem, qui poterat illuminari, nec tamen illuminatur, vt Aristoteles 2. de anima cap. 10. text. 103. docet. Cum verè naturaliter videantur accidentia in Sacramento existere & abesse subiectum cui inhæreant, sanè naturaliter vident ea sine subiecto existere. Eo tamen antea dante concessio, si in prima parte consequentis (quam Scotus loco citato non inuitit: solam enim secundam collegit) sermo sit de modo supernaturali, quo accidentia ibi existunt, quoad influxum supernaturalem, quo Deus essendi modum eis præbet, neganda est consequentia: influxus namque ille, modusque efficiendi illum effectum, supernaturalis est suapte natura, & Angelos later, nisi Deus, vel in proprio genere, vel in Verbo eum modum alicui manifestet. Si verò loquamur de modo quo ibi existunt, quoad effectum illius influxus, quia videlicet conspiciunt illa existere sine subiecto in quo sint, concedenda est consequentia: quoniam id non est aliud, quam cognoscere ipsummet accidens, quod est res naturalis, cum negatione existentia illius in subiecto, quem effectum intelligunt optime, esse non posse per vires naturæ, atque adeo arguitur cognoscunt notitia abstractiua, Deum ibi operari supernaturaliter: ignorant tamen modum, seu influxum illum specialem & supernaturalem, quo id efficiat. Quod attinet ad secundam partem consequentis, de existentia supernaturali, qua corpus Christi loco substantiæ panis sub speciebus sacramentalibus delitescit, si Scotus eam intelligat, quasi Angeli cognoscant modum illum quoad influxum supernaturalem in humanitatem Christi, per quem ibi Deus sacramentaliter eam collocat, neganda est consequentia: quoniam influxus, modusque ille existendi suapte natura est supernaturalis, ideoque Angelis, etiam beatis, naturaliter occultus. Si verò sit sermo de ipso corpore Christi ibi sacramentaliter, indubitanterque collocato cõparatione cuiusque puncti specierum ac spacij, quod illa occupant, res est discutienda cum de venerabili, reconditòque Eucharistiæ sacramento disputabitur.

Ad quintum, qui affirmant suppositum in rebus creatis addere aliquid reale supra naturam, confiteri coguntur, non solum Angelos beatos, sed etiam demones, naturaliter posse cognoscere (nisi Deus, vel per subtractionem concursus generalis, vel aliqua alia supernaturali ratione tenebras eis offundat) non quidem influxum supernaturalem, quo Deus efficiebat naturam humanam Christi existere sine proprio supposito, sed eam esse sine proprio supposito, atque adeo ab aliquo alio, vel supposito, vel natura subsistente, tamquam a sustentante eam, pendere, neque illud esse aliquid naturalium, qua ipsi essent nota: atque adeo summa cum probabilitate (ne cum euidentia dicam) eos conuicere potuisse vnionem hypostaticam, myste-

Ad quartum. Angeli tam boni quam mali, quantum videntur accidentia ab ipso subiecto in eucharistia existere.

Ad quintum. An cognouerint angeli humanitatem Christi non esse in proprio supposito.

riūve incarnationis. Hac tamen de re cūm de incarnatione disputabitur plura Deo dante dicemus: tunc planè credo me offensusum, naturalem Angelorum vim latuisse vitum natura illa in proprio esset supposito, an in alieno: non secus ac homines, qui Christum conspiciabant, id ipsum, naturaliter latebat. Ne verò communeantur, qui nihil verum posse esse arbitrantur, nisi quod ex suis ipsi principiis deducunt, quòdque eorum animis iam antea infederit, modum non innuo, quo id defendendum, ostendendumque sit, quousque in materia de incarnatione ex veris principiis illum deducam, efficiamque manifestum.

DISPUTATIO II.

Quousque angeli supernaturaliter cognoverint mysteria gratia.

Angeli per visionem beatificam quousque cognoverint mysteria gratia.

Secunda conclusio Divi Thomæ in hoc articulo est. Angeli per visionem beatificam vident in Verbo mysteria gratia, non quidem omnia, neque omnes aequaliter, sed superiores & beatores vident plura & altiora, quæ aliis aperiunt, eorum mentes illuminando. Addit Divus Thomas, quædam ex gratia mysteriis esse nota Angelis iam inde à principio suæ creationis: quædam verò postea ipsis aperiunt, prout eorum officiis congruit: videtur autem per principium creationis Angelorum intelligere, non quidem moram, in qua fuerunt in via, antequam divinam essentiam viderent, sed durationem illam, in qua divinitatem intueri ceperunt, quæ paulò post primum momentum, quo conditi sunt angeli, incepit.

Contraria Scoti sententia. Argumentū soluitur.

Scotus ubi supra negat Angelos videre mysteria gratia per visionem beatificam, videre tamen affirmat per revelationes in proprio genere. Pro qua re argumentatur in hunc modum. Beatus non distinguitur à non beato, nisi quia intuetur obiectum beatificum, quæ tale est, eaque, quæ in eo, quæ beatifici est, continentur: sed mysteria gratia non continentur in obiecto beatifico, quæ beatificum est: ergo non cognoscuntur visione beatifica, per quam beatus à non beato distinguitur. Minorem probat, quia non spectat ad beatitudinem cognoscere, quòd gratia huic, vel illi conferatur.

Ad hoc argumentum dicendum est in primis. Licet beatus à non beato distingatur, quia beatus intuetur obiectum beatificum, non beatus verò non item: simul etiam distingui posse, tam à non beato, quàm à minus beato, quia ea ipsa visione beatifica videt aliqua in obiecto primatio (quod per se ad beatitudinem pertinet) quæ, nec non beatus, nec minus beatus in eo vident. Qui enim magis beatus est, divinamque essentiam plus penetrat, ea ipsa visione, quæ beatus est, plures creaturas in ea videt, quàm qui minus beatus est, ut quæst. 12. art. 8. ostensum est. Dicendum est deinde, quamvis mysteria gratia de numero sint complexionum contingentium, quæ non cognoscuntur vi solius intuitus, quo divina cernitur essentia, sed necessariò simul sit voluntaria offensio, vel determinationis divinæ voluntatis, vel divinæ præscientiæ, quæ Deus prænotat hoc vel illud futurum esse, cūm tamen possit non esse, ut quæstione 12. & 14. art. 13. ostensum est, atque adeò cognitio eorum, nec supponat nec efficiat magis beatum essentialiter, quàm si illa in Verbo non cognoscerentur, ut quæstione 12. art. 3. ostendimus: posse nihilominus manifestari à Deo per visionem beatificam extendendo

A illam peculiari suo influxu ad hæc, vel ad illa obiecta, prout status cuiusque postulat, nec esse opus, ut extensio illa, & offensio in Verbo complexionum contingentium, quæ ad statum cuiusque beati spectant, fiat cūm primūm aliquis beator (modò Christum Dominum, sanctissimamque illius Matrem excipias) sed satis esse, si multa decursu temporis, quando illa eveniunt, ei ostendantur, ut quæst. 12. art. 8. disp. 6. & disp. 5. versus finem in responsione ad primum, & secundum dubium probauimus. Quibus in locis lege quousque complexiones contingentes, siue ad mysteria gratia spectent, siue non, beatis, vel in proprio genere, vel in Verbo ostendantur

B Dubium est, quousque Angeli mysterium incarnationis, antequam fieret, cognoverint. Didicunt autem postea de cognitione supernaturali per fidem, quam angeli omnes, tam boni quam mali, habuerunt, dum in via fuerunt, dicimus modò solum de angelis beatis.

Patres illi, quos disputatione præcedente citauimus, nempe Dionysius, Origenes, Ambrosius, Hieronymus, Theodoretus, & Cyrillus, ac alij plerique, apertè videntur docere, angelos beatos habuisse ignorantiam circa mysterium incarnationis antequam fieret. Imò quidam illorum asserunt illos habuisse ignorantiam multarum circumstantiarum eiusdem mysterij, etiam postquam factæ sunt, ut disp. præcedente ex parte retulimus. Hanc sententiam suadere videntur duo illa testimonia ex Psalmo 23. & Isaia, quibus patres illi ducti id asseruerant. Suadere idem videtur illud ad Ephesios 3. Prout potestis, inquit Paulus, intelligere prudentiam meam in mysterio Christi, quod aliis generationibus non est agnatum filiis hominum, sicut nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius in Spiritu, gentes esse coheredes, &c.

D Et infra: Quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in Deo, qui omnia creauit, et innotescat principibus & potestatibus in caelestibus per Ecclesiam multiplicis gratia Dei secundum præfinitionem saeculorum, quam fecit in Christo Iesu Domino nostro. In quæ verba Hieronymus: Crux, inquit, Christi non solum nobis, sed & Angelis, cunctisque, in celo virtutibus aperuit sacramentum, quod ante nesciebant. Deniq, ad celum cum corpore reuerentem miratur & dicit: Quis est iste qui ascendit de Edon, fulgida vestimenta eius ex Bofor. In alio loco: Quis est iste rex gloria. Hac Hieronymus. Et Anselmus in eadem verba Pauli, in cognitione, inquit, huius sapientiæ etiam angeli spiritus profecerunt: quia dum eam Christus, vel per se, vel per Apostolos instrueret, plurima secreta didicerunt angeli, quæ ignorabant. Idè censent Theophylactus, & Oecumenius, Sedulius, & plerique alij dum eum locum expendunt. Nec verò adduximus disputatione præcedente testimonium hoc, neque hos Doctores in confirmationem eius rei, de qua ibi quærebatur: quoniam (si Hieronymum excipias) neque ex eo testimonio, neque ex his Doctoribus colligitur, quicquam eorum quæ ad incarnationem & circumstantias, de quibus in eo est sermo, spectat, latuisse angelos postquam gesta sunt, sed solum antequam gererentur, manifestarenturque Ecclesiæ. Eandem sententiam videtur etiam suadere illud 1. ad Timoth. 3. Magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit Angelis, predicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

F Augustinus 5. super Genesim ad literam cap. 19. aperit è vultu, mysterium incarnationis innotuisse in Verbo angelis à principio suæ beatitudinis, tamen si possit

MOLLIN
D. V. 11

fi post longum tempus ab orbe condito eis apparuerit quoad illius existentiam, per noticiam quasi experimentalem illius. Verba Augustini de angelis beatis loquentis hæc sunt: Nam nec illud eos latuit mysteriū regni cælorum, quod opportuno tempore reuelatum est pro salute nostra, quo ex hac peregrinatione liberati, eorum cœtui coniungamur. Neque hoc ignorarunt: quandoquidem ipsum semen, quod opportuno tempore aduenit, per ipsos dispositum est in manu mediatoris, id est, in eius potestate, qui Dominus eorum est, & in forma Dei, & in forma serui. Dicit enim Apostolus: *Mihi enim minimo omnium sanctorum data est gratia hæc, annunciare in gentibus inuestigabiles diuinitatis Christi, illuminare que sit dispositio & dispensatio sacramenti, quod fuit absconditum a sæculis in Deo, qui vniuersa creauit, ut inuenerat principibus & potestatibus in cælestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei, secundum propositum seculorum, quam fecit in Christo Iesu Domino nostro. Sic ergo fuit hoc absconditum a sæculis in Deo, ut tamen innotesceret principibus & potestatibus in cælestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei: quia ibi primitus Ecclesia, quod, post resurrectionem & ista Ecclesia congreganda est, ut sintus aequalis angelis Dei. Illis ergo a sæculis innotuit, quia omnis creatura non ante sæcula, sed a sæculis. Ab ipsa enim exorta sunt sæcula, & ipsa a sæculis quoniam initium eius, & initium seculorum est. Et paucis interiectis: Quod autem non in Deo tantum innotescit Angelis, quod absconditum est, verum etiam hic eis apparet cum efficiatur, atque pro palatur, idem Apostolus ita testis est: & sine dubio addit, magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit Angelis, predicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. Hæc Augustinus.*

Magistri explicatio qua nititur Aug. cum Dionysio ancillare.

Magister sententiarum in 2. dist. 11. cum Aymone dum interpretatur testimonium illud ad Ephesios 3. iam citatum, conciliare nititur Augustinum cum Dionysio & Hieronymo, ut dictum Augustini intelligatur, non de omnibus vniuersim angelis beatis, sed de præcipuis, per quos prophetis & Apostolis factæ sint reuelationes de mysterio incarnationis, dictum verò Dionysij & Hieronymi intelligatur de inferioribus angelis. Et sanè satis congruenter ad Dionysij verba c. 4. cælestis Hierarchie, vbi de angelicis substantiis sic loquitur. *Hæc sunt que, cum primo ac variè diuinitatis sint participes, & primo etiã loco, ac multis modis, diuinitatis veritatem quibusdam reuelam aperiant, & enunciant. Itaque semper, ac vbi que angelorū præcipuè nomine appellantur, propterea quod primum in eis insit diuina illustratio, ac per eas ad nos perueniant ea, que naturam nostram superant, patefactiones. Sic enim lex, ut diuina Scriptura testatur, per Angelos nobis data est. Atque etiã claros illos, qui legem antecesserunt, tamque secuti sunt, Patres nostros Angeli ad diuinitatis noticiam perduxerunt, cum vel ad id quod agendum erat inducerent, vel ab errore eos, vniuersæ sceleris, ad rectam veritatis viam traducerent, vel sacros eis ordines, vel mysteriorum diuinorum occultas visiones, aut diuinas quasdam predicationes interpretando enuntiarent, & aperirent. Quod si quis illinc etiam per se, sine illo medio, nonnullis Sanctis Deum visum esse contendat, is dicat hoc etiam aperit ex sacris literis, id quod in Deo occultum sit, vidisse, aut visurum esse neminem: Deum verò Sanctis visum ac ostensum esse illum quidem, sed enunciationibus, que Deo dignæ sint, per quasdam sacras, & eorum quibus ostenduntur, captui accommodatas visiones. Theologia autem sapientissima visionem illam, que in se descriptam diuinitatem, quasi specie, & habitu eorum, que nulla forma depingi possunt, prod-*

A dir, rectè ex eo quod ad diuinitatem eos, quibus ostenditur, erigat, Dei visionem nuncupat, propterea quod ea in mentibus eorum, qui vident quendam diuini luminis radium refundat, & aliqua rerum diuinarum doctrina eos erudiat. Hæc autem diuinas visiones clarissimi illi Patres nostri cælestium virtutum opera didicerunt. An non etiam sacram illam legislationem illinc quidem a Deo Moyse datam, & concessam esse diuina scriptura tradiderunt, ut nos verè eam diuina, ac sacra simulacrum esse doceant? Sed hoc etiam eadem Theologia nos docet, eam Angelorum ad nos opera peruenisse, quasi illud ordo diuina legis sanciat, ea, que secundum locum obtinent, ab iis qua primum, ad diuinitatem erigi, & excitari? Etenim non solum in summis, atque in infimis mentibus, sed in iis etiam, que sunt eiusdem ordinis, hæc lex a Deo sancita est, ut in quacumq; Hierarchia, & primis sint, & medijs, & postremi ordines inferiorumque superiores doctores sint, eisque quasi digito viam monstrant, adiuturque ostendant ad diuinitatem, illustrandem, atque consociationem. Diuinum etiam humanitatis Iesu mysterium Angelis primum enunciatum, ac patefactum esse video, deinde per eos ad nos cognitionis beneficium peruenit. Sic Gabriel Zachariam quidem Pontificem docuit, fore, ut puer propheta ex ipso neque opinato diuina benignitate nasceretur, ex quo diuinum Iesu opus, quod & adiumentum, & salutem mundo afferret facile perspiceretur: Maria autem, quemadmodum in ea diuinum mysterium, quo, Deus homo factus est, fieret. Alius verò Angelus Ioseph docuit, verè completa esse, que diuinitus Dauidi promissa fuerant. Alius pastoribus, qui se à multis secernendo, & quietando, pura integræque mente essent, gaudium nunciavit. Cùmque ea multitudo cælestis exercitus hominibus magna laude dignum illud glorie elogium, tradidit. Sed ut summas, que à Scriptura traduntur, luminis visiones recordemur, ipsum etiam Iesum, que cælestium essentiarum autor est omni essentia superior, cùm sine ulla mutatione speciem figuramque nostram indutum venisset, ab eo ordine homine dignissimo, quem ipse præscripsisset, atque delegisset, non discessisse animaduertit, sed eum facile Patris, ac Dei per angelos figuris obscure expressisse, eorumque officio Ioseph filij in Egyptum secessio, que Patris providentia extitit, nunciatur, ac eiusdem ex Egypto in Iudeam reuersio: eundemque per angelos Patris legibus subiectum cernimus. Prætermitto enim dicere, ut scienti ea que sacrosanctis nostris institutis tradita sunt de angelo qui Iesum confirmavit, aut illum ipsum cum pro sua in salutem nostram beneficentia, in numerum eorum qui mysteria enunciant, ascriptus esset, magni consilij appellatum esse Angelum. Etenim ut ipse pro Angeli nunciique dignitate dixit, omnia que à Patre audiuit, nobis nunciavit. Hactenus Dionysius.

Dius Thomas hoc loco in responzione ad primum, & ad tertium, quaestione 64. art. 1. cap. 1. ad quartum, & quaestione 106. art. 4. ad secundum & alibi, aliter Augustinum cum alijs Patribus conciliat Nempe, ut omnes angeli per visionem beatificam cognouerint mysterium incarnationis statim à principio suæ beatitudinis, atque adeò antequàm fieret: non verò quoad particulares rationes & circumstantias, atque omnia, que ex illo deturata sunt, sed quædam eorum didicerint postquam facta sunt. Conaturque in illa responzione ad secundum citata in eadem sententiam Magistrum sententiarum perducere.

Secundum, quod D. Thomas in hac sua sententia affirmat, est mihi indubitatum, apertèque videtur colligi ex testimonio illo Pauli citato ad Ephesios 3. cui concinunt cætera testimonia. Nempe multa, quæ Angeli ignorabant circa circumstan-

Modus alter quo D. Tho. eosdem patres conciliare nititur.

Angeli que ab Ecclesia militante didicerint.

tias, & ea quæ ex mysterio incarnationis secuta sunt illudque supponunt, didicisse eos per militan-
 tem Ecclesiâ, inter quæ fuit modus vocationis gen-
 tium, de quo Paulus ad Ephes. 3. ad literam loquitur,
 nempe sine vlla obseruatione legalium & sine
 vilo prolixo discrimine gentes esse coheredes, & con-
 corporales (hoc est, pars corporis mystici Ecclesiæ
 sub capite Christo, vnâ cum conuersis ex Iudæis)
 & participes promissionis in Christo Iesu, per Eu-
 angelium, vt Ambrosius egregiè in eum locum expo-
 nit. Idem Paulus, Actorum 9. dum Christus Da-
 mascum pergenti apparuit dignitatem doctoris
 gentium concessit, atque Euangelium per se ipsum
 reuelauit, plenius & apertius, quàm vnquam an-
 teâ manifestauit, per Paulumque prædicari cœpit,
 innotescereque principibus, & potestatibus in cœlesti-
 bus, vt ad Ephes. 3. affirmat. Postea verò Petro,
 ignorantem mysterium illud, reuelatio illa cœli aperit,
 descendensque vas velut lineæ quarum initiis de cœ-
 lo in terram submissi, in quo mysterium illud signifi-
 cabatur, Actorum 10. facta est. Et licet in ea, & ba-
 ptismo Cornelij, vocationem sine vilo discrimine
 gentium agnouerit, non videtur tamen planè cog-
 nouisse cessationem legalium, quousq; post præ-
 dicationem Pauli Actorum 15. conquisito ea de re in
 primo Ecclesiæ Concilio magna celebritate facta est. In
 quo Petrus, & reliqui, qui cum Paulo & Barnaba
 conuenerant, plenè ea de re videntur ab Spiritu
 sancto illuminati, vt definitio illa eiusdem Conci-
 lij, visum est Spiritus sancto, & nobis, &c. satis indicat.
 Non solum autem mysterium illud, sed & pleraque
 alia, quæ incarnationem sunt consecuta, vt institu-
 tionem sacramentorum, Eucharistiæ præsertim, &
 alia similia videntur Angeli ignorasse, antequàm
 per Christum in militante Ecclesiâ fierent, quæ
 proinde per militantem eo ipso illis innotuerunt.

Angeli à
 principio suæ
 beatitudinis
 an mysterium
 incarnationis
 cognoue-
 rint.

Primum verò, quod D. Thomas affirmat, omnes
 scilicet Angelos beatos à principio suæ beatitudi-
 nis vidisse in Verbo mysterium incarnationis in
 genere, alios tamen cognouisse plura, & alios pau-
 ciora, circa circumstantias illius, successumque Ec-
 clesiæ post peractam incarnationem, est satis proba-
 bile, estque expressa sententia Augustini loco
 citato. Non tamen est negandum multa postea de-
 currente tempore circa illud mysterium fuisse illis,
 aliquibusque eorum reuelata, etiam antequàm fie-
 rent. Vt Gabrieli tempus, in quo mysterium illud
 in vtero Beatæ Virginis fuit celebrandum, & mo-
 dum, vt legatione ad beatam Virginem fungere-
 tur. Et Gabrieli, ac aliis pleraque alia successu Ec-
 clesiæ militantis, iuxta mensuram, quæ muneris &
 dignitati singulorum expediebat. Atque in hunc
 modum intelligo Bernardum in sermonibus de
 aduentu, homilia secunda in laudibus Virginis,
 dum arbitrat secretum Dei circa incarnationem
 soli Gabrieli Archangelo ante Virginem fuisse
 manifestatum. Porro eiusmodi reuelationes, vel in
 proprio genere, vel etiam in Verbo fieri optimè
 annis labentibus potuerunt, vt q. 12. art. 8. disp. 6. &
 ad finem disp. 5. in responsione ad primum & se-
 cundum dubium ostendimus. Neque hæc conse-
 quentia apud me quicquam valet, hic Angelus,
 aut hæc anima beata hoc vel illud vidit modò in
 Verbo: ergo vidit illud à principio suæ beatitudi-
 nis, modò (vt locis citatis dictum est) Christum Do-
 minum, sacratissimamque illius Matrem excipias.

Quòd ergo omnes Angeli à principio suæ beati-
 tudinis cognouerint mysterium incarnationis, pro-
 batur primò. Quoniam Christus constituendus
 erat rex gloriæ, caputque proinde, non solum ho-

minum, sed etiam Angelorum, iuxta illud ad Ephes.
 1. suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram
 suam in cœlestibus, supra omnem principatum, & pote-
 statem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen
 quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in
 futuro, & omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum de-
 dit caput super omnem ecclesiam, vt interim præter-
 mittam alia scripturæ testimonia: expediens ergo
 fuit, vt angeli à principio suæ beatitudinis id in-
 telligerent, & expectarent, imò ad eorum statum
 spectabat id cognoscere. Secundò, quoniam, vt
 habetur ad Hebræos 1. Angeli omnes sūt administra-
 torij spiritus: in ministerium missi propter eos, qui hære-
 ditatem capiunt salutis, idque statim cum primum
 beatitudinem sunt affecti, & cum primum Eccle-
 sia militans in hoc sublunari mundo incepit: quor-
 quor autem hereditatem capiunt salutis, saluæ
 facti sunt à lapsu primorum parentum, salui fiunt
 per mysterium incarnationis, atque mortis Christi,
 omnèque gratiæ, & auxilia in genus humanum
 post lapsum primorum parentum collata, propter
 incarnationem & mortem Christi in homines de-
 riuata sunt: ergo Angeli omnes à principio suæ bea-
 titudinis, militanti que Ecclesiæ, cognouerunt in
 genere incarnationis mysterium, redemptionem-
 que generis humani, tamquam principium quod-
 dam vniuersale ad quod omnia eorum ministeria
 ordinantur, à quo deriuantur, & vnde vim habent.
 Tertio, Prophetæ cognouerunt, & prædixerunt
 mysterium incarnationis, mortis, resurrectionis, &
 ascensionis Christi, redemptionisque generis hu-
 mani: sed vt ex Dionysio cap. 4. cœlestis Hierar-
 chiæ relatum est, probatque ibi sufficienter ex Scri-
 pturis, reuelationes factæ prophetis, ministerio
 Angelorum factæ sunt, & esto ministerio eorum
 non essent factæ, negandum non est Angelos san-
 ctos intellexisse sacras literas, & quæ à prophetis
 prædicebantur: ergo omnes Angeli beati, siue in
 Verbo, siue in proprio genere, cognouerunt de
 mysterio incarnationis, antequàm executioni man-
 darentur, ea omnia, quæ propheta cognouerunt, &
 prædixerunt in Scripturis.

Atque hinc sumitur argumentum cur affir-
 mus Angelos in die ascensionis Christi non igno-
 rasse ea, de quibus in testimonio illis Psalm. 27. &
 Isaia 63. est sermo. Ex Scripturis namque ipsis, in
 quibus illa continentur, quæque tot annis Christi
 ascensionem præcesserunt, illa eadem didicissent,
 quando ex aliis capitibus ea non agnouissent. Vt
 ex salutatione, qua Gabriel Beatam Virginem salu-
 tauit, ex qua, & ex iis quæ in natiuitate Christi acci-
 derunt, nec non ex doctrina & miraculis Christi
 Domini, euidenter colligere potuerunt, Christum
 esse Deum & hominem: præterquam quòd eum
 naturaliter videre potuerunt, morientem, descen-
 dentem ad inferos, inde quoque sanctorum Pa-
 trum animas eruentem, ac resurgentem. Vnde qui-
 dam duo illa testimonia Psalm. 23. & Isaia 63. expo-
 nunt, quasi ex admiratione processerint interroga-
 tiones illæ Angelorum, atque ex animo magnifi-
 candi Christum: non verò ex ignorantia. Atque in
 hunc modum exponit testimonium illud ex Psalm. 23.
 August. sermone 5. de ascensione. Alij, meo iudicio,
 rectius eadem interpretantur, vt sint quasi dialo-
 gus quidam Dauidis, & Isaia, in quo, vt magna illa
 illa de Christo vaticinentur, Angelos loquentes
 introducunt, quasi in Dauidis testimonio angelo-
 rum exercitus, vel propheta ipse regius Christum
 ascendentem comitatus dicat: *Attollite portas prin-
 cipes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit*

rex gloria. Et aliis Angelis rogantibus: *Quis est iste rex gloria?* respondeat: *Dominus fortis & potens, &c.* In testimonio verò Isaie, quasi beati spiritus Christi interrogent, Christūque ipse reddat magna illa de se ipso. Itaque verā utriusque testimonij expressiones sunt conceptum ipsorummet prophetarum, quos de Christo ipsiusque dignitate, & ascensione formabant: non verò conceptum Angelorum, ac Christi.

Reuelationes in hoc mundo facte plurime quae ministerio Angelorum non omnes tamen.

Illud circa verba Dionysij 4. cap. celestis Hierarchiae admonuerim: Mentem Dionysij non esse, omnia vniuersum, quae hominibus in hoc mundo reuelantur, ministerio Angelorum eis reuelari. Etenim, quae Angelis per Pauli praedicationem innotuerunt, non fuerunt Paulo per Angelorum ministerium reuelata, sed immediatē a Christo. Adde, Angelos neque in mentibus hominum, neque aliorum Angelorum producere quicquam posse immediatē, atque adeo neque cognitionem, & reuelationem, sed solummodò proponendo exterius obiecta, aut mouendo imaginationem: quare reuelationes, quae interius prophetis fiunt, aliaque spiritualis illuminationes, quibus & prophetae ipsos, & alios Sanctos viros Spiritus sanctus illustrat, a Deo efficiuntur immediatē sine interuentu ministerij Angelorum. Solum ergo vult Dionysius, reuelationes factas, aut per signa externa, aut exterius Deo alicui apparere factas fuisse ministerio Angelorum Dei personam sustinentium, neminemque Deum vidisse vniquam. Vnde quod Exodi 3. dicitur apparuisse Dominum Moysi in flamma ignis de medio rubi, Actorum 7. quasi exponens Stephanus ait, *Apparuit illi Angelus in igne flamma rubi.* Et cum Exod. 19 & 20. dicitur, *Dominum tradidisse legem Moysi,* ad Galatas 3. eadem illa lex dicitur *ministrata per Angelos in manu mediatoris,* hoc est, Moysi, qui sequester & minister erat inter Deum & populum. Quibus, ad Hebraeos 2. de eadem lege additur, *Sic enim qui per Angelos factus est sermo, &c.*

Incarnationis verbi an fuerit Angelis in via reuelata.

Quod ad cognitionem supernaturalem per fidem de mysterio incarnationis attinet, quidam affirmant id fuisse Angelis omnibus reuelatum, dum fuerunt in via. Non quidem quoad omnes circumstantias, nempe quod Christus reparaturus esset genus humanum, moriturus, resurrecturus, &c. sed solum, quod futurus esset quidam homo, qui simul esset verus Deus & homo, & caput ac Dominus Angelorum & hominum. Imò sunt, qui asserant Luciferum, & demones eius sectatores, ex ea reuelatione sumpsisse ansam rebellandi contra Deum per superbiam & inobedientiam, vt constabit, cum de peccato Angelorum disputabitur. Sunt qui citent D. Thomam 2. 2. q. 2. art. 7. in responsione ad primum, & Augustinum 5. super Genesim ad litteram cap. 9. quasi asseruerint Angelos dum fuerunt in via habuisse reuelationem & fidem de mysterio incarnationis. At certè, si attentè legantur, neuter loquitur nisi de Angelis beatis. Clariùs videtur D. Thomas innuere eandem sententiam infra q. 64. articulo 1. ad quartum, *vbi mysterium,* inquit, *regni Dei, quod est impletum per Christum, omnes quidem Angeli à principio aliquo modo cognouerunt, maxime ex quo beati sunt visione Verbi, quam demones non habuerunt. Non tamen omnes Angeli cognouerunt perfectè, neque aequaliter. Vnde demones multo minus Christo existente in mundo, mysterium incarnationis cognouerunt. Si autem perfectè & per certitudinem cognouissent, ipsum esse filium Dei, & effectum passionis eius, nunquam Dominum gloria crucifixissent.* Haec D. Thomas.

A Probant hi autores suam sententiam, quoniam vt D. Thomas 2. 2. quaest. 2. art. 7. & 3. parte q. 1. art. 3. ad primum affirmat, consonatque satis Aug. 9. super Genesim ad litteram cap. vltimo. Primus patrens in statu innocentiae habuit fidem explicitam Christi, mysterique incarnationis, non quidem quatenus illa ordinanda erat in redemptionem generis humani, eò quod homo praescius non fuerit suae ruinæ, sed quatenus ad consummationem gloriae, atque Christus caput esset hominum & Angelorum erat ordinanda. Viderique id satis colligi ex scripturis sacris. Geneleos enim 2. excitatus Adamus à sopore, quem ei Deus immiserat cum Euam de costa illius fabricauit (quem soporem Augustinus loco citato, & Bernardus sermone 2. dominicae septuagesimae, & multi alij, etiam per excessum contemplationis fuisse affirmant, tamen Bernardus non sit admodum ea in re firmus) vidensque mulierem spiritu prophético, vt Augustinus loco citato ait, dixit: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne vna.* Quae verba referens & exponens Paulus ad Eph. 5. *Sacramentum,* inquit, *hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* cū ergo de iis, de quibus primi parentes in statu innocentiae habuerunt fidem, habuerunt etiam Angeli dum fuerunt in via, consequens profectò est, vt Angeli omnes, dum in via fuerunt, reuelationem, ac fidem mysterij incarnationis acceperint.

Angelos dum fuerunt in via habuisse notitiam incarnationis futurae suadet primò.

B Secundò, Christus praedestinat us erat, vt esset caput & Dominus hominum & Angelorum: ergo decens fuit, vt Angelis, dum fuerunt in via, Christus, quae eorum Dominus, reuelaretur.

Adami sopore plerique asserunt fuisse actum.

C Adde, eiusmodi notitiam de Christo per fidem cedere in dignitatem Angelorum, & in honorem Christi, & nec scripturis, nec dictis Patrum repugnare, eaque ratione non videri eis denegandam. Sententia haec, nec certa est, nec improbabilis, modò tamen ne talis cognitio de Christo futuro in Angelis concedatur, quae satis esset, vt ipso adueniente, demones eum certò possent cognoscere, quam notitiam D. Thomas, vt retulimus infra q. 64. negat, dici tamen posset, licet demones eam notitiam, quae ad id sufficeret, habuerint, Deum tamen cum eis non concurrisse, vt eum certò cognoscerent, demonesque seiplos, ne eum certò cognoscerent, excaecasse.

Secundò.

Tertiò.

D Qui argumentis propositis eam sententiam sibi non persuaderet, ad primum negare posset, Adamum spiritu prophético ea, in sensu, quem Paulus exposuit, protulisse: cūve esse sensum literalem eorum verborum, diceretque eum esse sensum spirituales, quem Adamus non cognouit, sed reuelatus fuit postea Paulo. Id quod satis verba Pauli innunt, dum inquit, *Ego autem dico in Christo & in Ecclesia,* quasi dicat, mihi hoc reuelatum est, & ego sum qui eiusmodi mysterium, ab Spiritu sancto in sensu spirituali intentum, in illis verbis Adami agnosco.

Angelos omnes in via reuelatione aliquā accepisse Christi futuri nō est improbabile.

E Ad secundum ita respondebit. Cū Christus praedestinat us sit vt esset caput hominum & Angelorum, ex praescientia, quod Adamus esset prauitaturus, & quod incarnatio necessaria erat futura ad reparationem generis humani, tamquam ex conditione sine qua non, iuxta D. Thomam, & sanctorum Patrum communior sententiam, decens non fuisse, vt ante ruinam generis humani, id hominibus, aut Angelis, dum essent in via, manifestaretur.

Ad 1.

Ad 2.

Ad tertium negandum est, id omne concedendum fuisse in Angelis dum erant in via; quod in dignitatem illorum tunc cederet, si status ille id non postulabat. Negandum etiam est, consonantius esse dictis Sanctorum ut plurimum affirmantium incarnationem futuram non fuisse, si Adamus non peccasset, tunc Angelis eam reuelationem fuisse factam.

QVÆSTIO LVIII.

De modo cognitionis angelicæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum intellectus Angeli quandoque sit in potentia, quandoque in actu.

Prima D. Thomæ conclusio.

PRIMA conclusio est. Angelus numquam est in potentia ad actum primum comparatione eorum, quæ potest naturaliter intelligere. Hæc ex eo est manifesta, quoniam ex sententia D. Thomæ Angelus creatus est repletus speciebus intelligibilibus eorum omnium, quæ potest naturaliter intelligere, per quas est in actu primo ad illa omnia intelligenda.

Secunda.

Secunda est. Comparatione eorum, quæ diuinitus ei reuelantur, nihil prohibet esse in potentia ad actum primum, ut ad speciem intelligibilem, qua intelligat gratiam, aut donum supernaturale alicuius.

Tertia.

Tertia est. Angelus potest esse in potentia ad actum secundum comparatione eorum, quæ naturaliter cognoscit, id est, potest esse in potentia ad actum cognoscendum eorum. Probat, quia non cognoscit actu omnia simul: ergo poterit esse in potentia ad actum cognoscendum aliquorum.

Quarta.

Quarta est. Comparatione visionis beatificæ, qua Verbum, & ea quæ in Verbo illi representantur, intuetur, Angelus beatus semper est in actu. Hæc patet, quoniam visio beatificæ, in qua supernaturalis beatitudo angeli est posita, nec omnino, nec ex parte potest corumpi, ut q. 12. art. 8. & 1. 2. dum esset de beatitudine sermo, ostendimus. Ad nouam verò reuelationem faciendam in Verbo, esse potest in potentia antequam fiat, ut art. 8. cicato dictum est. Vtrum autem angelus cessare possit à suis ipsius cognitione, diximus q. 56. art. 1. disp. 1.

5. Conclusio An sint in Angelis habitus infusi & naturales.

Vtrum verò in angelis sint concedendi habitus, tam infusi, quam naturales, scientiarum & virtutum, quos suis actibus, ad quos sunt in potentia naturali, comparent, si quis quærat, sequens quinta conclusio respondebit. In angelis negari non possunt habitus infusi, fidei & spei, dum fuerunt in via, & caritatis, atque gratiæ, qui perseverauerunt in eis, qui beatitudinem sunt adepti. Probat, quoniam ex suis viribus elicere non poterunt actus supernaturales illarum virtutum, quibus vitam æternam promerentur, dum erant in via, neque modò actus supernaturales quos eliciunt in patria: ergo indigebant habitibus supernaturalibus earum, quibus, quoties vellent, elicere eos possent, qui quæ actus illos ad esse supernaturale eueherent.

6. Conclusio Angelos suis actibus comparare habitus.

Sexta conclusio. Præter species intelligibiles, concedendi sunt in angelis habitus acquisiti per actus, tam ex parte intellectus, quam ex parte voluntatis non secus ac in nobis. Probat, quoniam par est ratio de habitibus primorum principiorum in nobis, & de habitibus tam intellectualibus, quæ

A moralibus in angelis: at ostendimus 1. 2. quæstione 51. art. 1. in nobis concedendos esse habitus primorum principiorum, qui qualitates sint menti superadditæ, genereturque ex assensibus primorum principiorum: ergo & in angelis sunt huiusmodi habitus concedendi, qui ex assensibus, & appetitionibus eorum generarentur, & in intellectu, & in voluntate: & quoniam fundamenta huius nostræ sententiæ ibi iacta sunt, ne eadem multis in locis inutiliter repetantur, supercedo hoc loco à longiori hac de re disputatione.

ARTICVLVS II.

Vtrum Angelus possit simul multa intelligere.

DISPUTATIO I.

SENTENTIA D. Thomæ hoc loco est, angelos non posse simul cognoscere multa per modum multorum, posse tamen per modum vnius. Exempli gratia posse cognoscere simul multas partes continui, quando per modum vnius cognoscunt eas in toto, & posse cognoscere simul prædicatum & subiectum quando cognoscunt ea, ut partes totius propositionis: posse item cognoscere simul multa comparata, ut in vna comparatione conueniunt. Pro qua re ponit D. Thomas regulam sequentem. Quæ per vnam speciem, aut rationem intelligendi cognoscuntur, cognosci possunt per modum vnius ac proinde simul: quæ verò cognoscuntur per diuersas species, cognoscuntur in partibus multorum, atque adeò nequeunt simul cognosci.

Contraria sententia semper mihi visa est probabilior, nempe, non solum angelos, sed & nos, posse simul cognoscere multa per modum multorum: posseque simul cognoscere distinctis actibus ea, quæ representantur per distinctas species, non tamen æquè perfectè & intensè, ac si potentia ad vnum dumtaxat eorum attenderet: eò quòd pluribus in mentibus minor est ad singula sensus. Nec desunt ex sectatoribus Dini Thomæ, iunioribus præsertim, qui non aliud D. Thomam asseuerare voluisse arbitrentur, quàm multa in modum multorum non posse æquè perfectè cognosci, ac si vnum dumtaxat cognoscere. Caietanus tamen hoc loco, & alij D. Thomæ antiquiores sectatores, D. Thomam existimasse arbitrantur, multa, per modum multorum, nulla ratione posse simul cognosci. Atque hæc sanè videtur eius mens fuisse.

Quicquid tamen de mente D. Thomæ sit, probatur nostra sententia. Primò, quoniam angeli simul intelligunt suam substantiã, & res alias (cum enim ex sententia D. Thomæ, sectatorumque illius semper intelligant suam substantiam, ut quæst. 59. artic. 1. disputatione 2. dictum est, sanè, si non intelligerent simul alia, numquã ea intelligerent, quod est absurdum) sed substantia angeli, & res materiales non representantur angelis per eandem speciem, aut rationem intelligendi, eò quòd suã substantiam per ipsammet in partibus speciei intelligibilis concurrentem, res verò materiales per species intelligant: ergo quæ representantur per distinctas rationes intelligendi, & quæ cognoscuntur distinctis actibus, possunt angeli simul percipere, atque adeò cognoscere simul possunt multa multorum in partibus. Secundò, inferiores angeli simul possunt cognoscere hominem non esse lapidem, & res corporeas non esse Michaëlem Archangelum: sed hæc non